

УДК 340.15: 004.9:342.9
DOI 10.32782/2523-4269-2025-91-9-18

Пасічник Наталя Олексіївна,

доктор історичних наук, професор,
старший науковий співробітник секретаріату Вченої ради
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0923-9486>



Різняк Ренат Ярославович,

доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1977-9048>



ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ (1990–2020-ТІ РР.)

*У статті досліджено еволюцію правового забезпечення інформатизації в Україні від 1990-х до 2020-х років. Виокремлено чотири етапи розвитку: формування базових засад; інституційне оформлення та систематизація; євроінтеграційний та цифровізаційний; сучасний етап цифрової трансформації. Автори акцентують увагу на проблемах несистемності та колізійності чинної нормативної бази, а також на викликах, пов'язаних із регулюванням штучного інтелекту, Big Data та блокчейну. У статті обґрунтовано необхідність кодифікації у вигляді «Кодексу інформаційного суспільства», який дозволив би уніфікувати національне законодавство та забезпечити його узгодженість з *acquis* ЄС.*

Ключові слова: інформатизація, інформаційне суспільство, інформаційне законодавство, цифрова трансформація, доступ до інформації, кібербезпека, персональні дані, європейська інтеграція.

Постановка проблеми. Становлення інформаційного суспільства є одним із ключових векторів розвитку сучасної цивілізації, що визначає нові параметри економічних, політичних та соціальних процесів. У глобалізованому світі доступ до інформації, цифровізація державного управління, розвиток комунікаційних технологій та формування цифрових прав людини стають стратегічними чинниками конкурентоспроможності держав. Для України, яка обрала європейський шлях розвитку, питання правового забезпечення інформатизації набуває особливого значення, оскільки від його ефективності залежить не лише технологічна модернізація, а й демократизація суспільних відносин, прозорість державного управління та інтеграція у світовий цифровий простір.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю простеження еволюції правових засад інформатизації в Україні протягом трьох десятиліть – від перших законів, що заклали нормативний фундамент інформаційної політики держави у 1990-ті роки, до сучасного етапу цифрової трансформації, спрямованої на реалізацію концепції «Держава у смартфоні». Вивчення

цього процесу дозволяє зрозуміти логіку поступових змін у законодавчій сфері, виявити тенденції, проблеми та перспективи подальшого розвитку нормативно-правового забезпечення інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування правових основ інформаційного суспільства в Україні та еволюції законодавчого забезпечення інформатизації належить до міждисциплінарних сфер дослідження, оскільки поєднує в собі положення теорії держави і права, конституційного права, інформаційного права, адміністративного права. Відповідно, вітчизняна наукова традиція охоплює як теоретико-правові праці, присвячені концепції інформаційного суспільства, так і спеціальні дослідження, що аналізують окремі нормативні акти, інституційні механізми та міжнародні стандарти у сфері цифровізації.

Загальнотеоретичні засади інформаційного суспільства та правового регулювання інформаційних відносин в Україні були предметом досліджень таких учених, як І. Арістова, В. Ткаченко [1], В. Брижко та ін. [2], О. Кохановська [3], В. Цимбалюк [4], О. Шевчук, Т. Кузь [5], які наголошували на значенні системності

правового забезпечення інформатизації та його гармонізації з європейськими стандартами. Р. Ріжняк в [6] провів аналіз розвитку нормативно-правового забезпечення впровадження інформатики та інформаційних технологій у закладах вищої освіти України. Праці цих авторів підкреслюють, що становлення інформаційного суспільства не можна звести лише до технічної модернізації – воно є насамперед правовим і соціальним явищем, яке змінює структуру суспільних відносин.

Історико-правовий аспект розвитку інформаційного законодавства в Україні досліджували С. Гончаренко [7], В. Панасюк [8], М. Швець [9], які виділяють кілька ключових етапів: прийняття базових законів у 1990-х роках; формування інституційного забезпечення в 2000-х; адаптацію до європейських стандартів у 2010-х; цифрову трансформацію та впровадження нових регуляторних практик у 2020-х роках. Дослідники акцентують увагу на тому, що правове поле України розвивалося у відповідь на нові виклики: спочатку – необхідність гарантувати свободу доступу до інформації та розвиток телекомунікацій, а згодом – потреба у правовому регулюванні захисту персональних даних, електронного документообігу, кібербезпеки.

Значну увагу у вітчизняній науці приділено питанням правового регулювання доступу до інформації та прозорості державного управління. Зокрема, роботи О. Бурби [10], І. Коліушка [11] аналізують прийняття Закону «Про доступ до публічної інформації» (2011 р.) як переломного моменту у демократизації інформаційних відносин в Україні. Ці дослідження підкреслюють, що правові механізми доступу до даних стали базовим елементом побудови «відкритої держави».

У сфері захисту персональних даних і наближення українського законодавства до європейського GDPR важливими є напрацювання І. Похиленко [12], О. Балануци [13], які вказують на проблеми колізійності та недостатньої адаптованості норм українського права до європейських вимог.

Напрямок кібербезпеки та інформаційної безпеки представлений працями В. Ліпкана, Ю. Максименко та В. Желіховського [14], М. Карчевського [15], які аналізують нормативно-правове забезпечення захисту критичної інфраструктури, формування кіберполітики та міжнародну співпрацю України у цій сфері. Особлива увага приділяється Закону «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (2017 р.), що започаткував системний підхід до протидії кіберзагрозам.

У контексті електронного урядування та цифровізації державних послуг окремі аспекти досліджували А. Семенченко, В. Дрешпак [16], які відзначають, що запровадження електронного документообігу, цифрового підпису та системи «Дія» є не лише технічними, але й нормативними інноваціями. Їхні роботи демонструють поступову трансформацію держави у сервісно-орієнтовану структуру.

Водночас у науковій літературі існують і дискусійні моменти. Частина авторів (зокрема, С. Гончаренко [7], В. Панасюк [8]) стверджує, що українське інформаційне законодавство розвивалося фрагментарно, реагуючи на окремі виклики, без належної кодифікації. Інші дослідники (наприклад, В. Брижко та ін. [2]) наголошують на поступовому формуванні цілісної системи, яка, хоча й має недоліки, все ж демонструє певну логіку та внутрішню узгодженість.

Окремий напрям досліджень пов'язаний з міжнародно-правовим виміром інформатизації. Тут варто виділити роботи І. Арістової, В. Ткаченко [1],

Н. Попова [17], які вказують на значний вплив міжнародних стандартів (ООН, Ради Європи, ЄС) на формування національного законодавства України. Особливо підкреслюється роль Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.), яка закріпила зобов'язання у сфері захисту даних, телекомунікацій та цифрового ринку.

Узагальнюючи, можна констатувати, що наукова література містить значний масив праць, присвячених окремим аспектам інформатизації та правового забезпечення інформаційних відносин. Проте комплексні історико-правові дослідження, які систематично простежують еволюцію правового підґрунтя України у цій сфері протягом трьох десятиліть, зустрічаються рідше. Це й обумовлює необхідність подальшого аналізу, що враховує не лише окремі нормативно-правові акти, а й їхню взаємодію, логіку розвитку та узгодженість із міжнародними тенденціями.

Метою статті є комплексний аналіз етапів розвитку правового забезпечення інформатизації в Україні у 1990–2020-х роках. Завдання дослідження полягають у: визначенні хронологічних періодів еволюції правового регулювання; аналізі ключових нормативно-правових актів, що визначали політику держави у сфері інформатизації; з'ясуванні впливу міжнародних та європейських стандартів на національне законодавство; окресленні основних проблем і перспектив його удосконалення.

Методологічною основою дослідження є історико-правовий метод, який дозволяє простежити динаміку розвитку законодавства у сфері інформатизації; порівняльно-правовий метод, що забезпечує аналіз взаємозв'язку національних норм із міжнародними та європейськими стандартами; а також системний підхід, який дає можливість розглядати правове регулювання інформаційних відносин як цілісну багаторівневу структуру.

Виклад основного матеріалу. Період 1990-х років став вихідною точкою для формування нормативно-правових засад інформаційного суспільства в Україні. У цей час, після проголошення незалежності, перед державою постало завдання побудови нової системи суспільних відносин, у тому числі у сфері інформатизації та використання сучасних комунікаційних технологій. Саме в цей період було закладено основи національного інформаційного законодавства, яке, незважаючи на певну фрагментарність, визначило вектор подальшого розвитку правового регулювання у сфері інформації та інформатизації. Першим і ключовим нормативно-правовим актом, що започаткував правове регулювання у сфері інформаційних відносин, став Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року [21]. Він мав комплексний характер і визначав загальні засади інформаційної політики держави, права та обов'язки учасників інформаційних відносин, гарантії реалізації права на інформацію. У ньому вперше на законодавчому рівні були закріплені базові дефініції, такі як «інформація», «доступ до інформації», «суб'єкти інформаційних відносин». Закон заклав правові підвалини свободи інформації та прозорості суспільних процесів, створивши правове поле для демократизації державного управління. Водночас, попри свою новизну, він залишався рамковим і не міг повною мірою регулювати швидкоплинні процеси у сфері розвитку інформаційних технологій.

Подальший розвиток законодавчої бази відбувся у напрямі врегулювання специфічних сфер інформаційних відносин. Зокрема, у 1993 році було ухвалено Закон України «Про науково-технічну інформацію» [19], що

визначив порядок збирання, зберігання, обробки та поширення науково-технічних відомостей. Цей акт закріпив правові основи формування та функціонування Державної системи науково-технічної інформації, сприяв розвитку спеціалізованих інформаційних ресурсів і створював умови для інтеграції української науки у світовий інформаційний простір. Важливо, що закон вперше визнав інформацію у сфері науки та техніки специфічним ресурсом, який потребує державного захисту та організаційного забезпечення.

З поширенням автоматизованих систем та зростанням ролі комп'ютерних технологій виникла нагальна потреба у регулюванні питань безпеки інформації. Ця проблема знайшла своє відображення в Законі України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 1994 року [20]. Документ започаткував формування правових засад інформаційної безпеки, закріпив основні принципи захисту даних від несанкціонованого доступу, визначив вимоги до сертифікації програмних і технічних засобів захисту, а також передбачив відповідальність за порушення встановлених правил. Прийняття цього закону стало своєчасною реакцією держави на нові виклики, пов'язані з поширенням комп'ютерних технологій, і засвідчило усвідомлення потреби гарантувати безпеку інформаційних ресурсів.

Завершальним етапом у формуванні правових засад інформатизації 1990-х років стало ухвалення Закону України «Про Національну програму інформатизації» від 1998 року [21]. Він мав стратегічне значення, оскільки визначав напрями, принципи та механізми реалізації державної політики у сфері інформатизації. Закон передбачав створення єдиної інформаційної інфраструктури, розвиток телекомунікаційних мереж, формування інформаційних ресурсів, упровадження сучасних інформаційних технологій у державному управлінні, освіті, науці та економіці. Важливою особливістю цього акту було визначення програмно-цільового підходу до інформатизації, що передбачав не лише нормативне, а й організаційне та фінансове забезпечення реалізації Програми.

Загалом, законодавчі ініціативи 1990-х років мали низку спільних характеристик. Насамперед, для цього етапу була притаманна фрагментарність правового регулювання. Кожен закон вирішував конкретне завдання у певній сфері: забезпечення загального права на інформацію, розвиток науково-технічної інформації, захист даних в автоматизованих системах чи стратегічне планування інформатизації. Відсутність єдиної концептуальної моделі та систематизації законодавства обумовлювала виникнення певних прогалин і колізій у регулюванні інформаційних відносин. Водночас спостерігалася чітка орієнтація на інституційне оформлення інформаційних відносин. Ухвалені закони сприяли формуванню інституційної структури державної політики у сфері інформації та інформатизації. Вони закріплювали нові категорії («право на інформацію», «науково-технічна інформація», «захист інформації в автоматизованих системах»), створювали передумови для розвитку державних інформаційних ресурсів, визначали завдання для виконавчих органів влади.

Отже, попри відсутність комплексності, нормативно-правові акти 1990-х років заклали фундамент для подальшого формування правових засад інформаційного суспільства в Україні. Саме в цей період держава вперше на законодавчому рівні визнала інформацію як особливу категорію суспільних відносин, що потребує правового регулювання та спеціальної політики.

Початок 2000-х років ознаменувався новим етапом у розвитку правових засад інформаційного суспільства в Україні. Якщо 1990-ті роки були періодом формування базових правових норм, то 2000-ті характеризувалися розширенням сфери правового регулювання, створенням інституційних передумов для електронного урядування та початком систематизації нормативно-правових актів у сфері інформаційних відносин. Цей період збігся з активним розвитком цифрових технологій, поширенням Інтернету, мобільного зв'язку та електронних комунікацій, що зумовило потребу в оновленні законодавчої бази. Важливим кроком у цьому напрямі стало ухвалення у 2003 році Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [22]. Він визначив правовий статус електронного документа, закріпив принцип його юридичної рівності з паперовим носієм та встановив правила функціонування електронного документообігу. Цей закон створив основу для запровадження цифрових технологій у діяльність органів державної влади, бізнесу та громадянського суспільства. Тісно пов'язаний із ним Закон України «Про електронний цифровий підпис» (2003 р.) [23] регламентував порядок створення, використання та правове значення електронного підпису. Його прийняття було необхідною передумовою для забезпечення автентичності електронних документів та захисту від підробок. Цей закон також визначав вимоги до центрів сертифікації ключів та механізми їхньої діяльності, що дозволило започаткувати практику використання електронного підпису в адміністративних та комерційних відносинах.

У тому ж 2003 році був ухвалений Закон України «Про телекомунікації» [24], який став першим комплексним актом у сфері регулювання телекомунікаційної галузі. Він визначив принципи діяльності операторів та провайдерів, порядок надання телекомунікаційних послуг, а також встановив правові основи державного регулювання галузі. Прийняття цього закону сприяло розвитку конкурентного ринку телекомунікацій, інтеграції українського законодавства з міжнародними стандартами та забезпеченню доступності телекомунікаційних послуг для громадян.

Завершальним акордом другого етапу стало ухвалення у 2010 році Закону України «Про захист персональних даних» [25]. Він запровадив правові механізми захисту прав громадян у сфері обробки персональної інформації, визначив поняття «персональні дані», «база персональних даних», «власник даних». Закон встановив вимоги до їх збирання, обробки, зберігання та поширення, закріпив права суб'єктів персональних даних та обов'язки розпорядників. Цей нормативний акт став першим кроком України до гармонізації законодавства у сфері захисту даних з європейськими стандартами, хоча на початковому етапі його застосування супроводжувалося низкою проблем, пов'язаних із колізійністю та нечіткістю окремих норм.

Загалом, прийняті у 2000-х роках нормативні акти створили інституційну основу для становлення електронного урядування в Україні. Закони про електронні документи та електронний цифровий підпис фактично започаткували процес переведення частини адміністративних процедур у цифровий формат. Це відкрило можливості для розвитку електронного документообігу в органах державної влади, започаткування надання електронних адміністративних послуг, поступової інтеграції інформаційних систем органів виконавчої влади. Особливе значення мало впровадження інституту захисту персональних даних. Закон 2010 року не лише

регламентував права та обов'язки суб'єктів інформаційних відносин, а й сприяв формуванню нової галузі державного управління – системи захисту приватності та персональної інформації. Ця сфера згодом стала однією з ключових у процесі цифрової трансформації, оскільки визначає баланс між потребами розвитку інформаційних технологій та правами людини. Отже, у 2000-х роках відбулося інституційне оформлення низки правових інститутів: електронного документа, електронного підпису, телекомунікаційних послуг, захисту персональних даних. Вони стали основою для подальшого розвитку електронного урядування, електронної комерції, цифрових сервісів та систем кіберзахисту.

Значний вплив на розвиток інформаційного законодавства України у 2000-х роках справили міжнародні зобов'язання держави. Україна приєдналася до низки міжнародних документів Ради Європи, зокрема до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (Конвенція № 108, 1981 р.) [26], що зумовило необхідність гармонізації національного законодавства у сфері приватності та персональних даних. Крім того, співпраця з Європейським Союзом у межах програм TACIS та «Східного партнерства» орієнтувала Україну на адаптацію законодавства до європейських стандартів у сфері телекомунікацій, електронного документообігу та інформаційної безпеки. Цей процес заклав підґрунтя для подальшої інтеграції України у єдиний цифровий ринок ЄС та вплинув на розробку нормативно-правових актів у сфері захисту персональних даних. Як наслідок, міжнародно-правові зобов'язання стали важливим чинником, що стимулював модернізацію українського законодавства. Вони не лише окреслили напрями його розвитку, а й створили передумови для наближення національних стандартів до європейських і світових практик.

Період 2010-х років у розвитку правових засад інформаційного суспільства України позначився якісним зрушенням від інституційного становлення до системної інтеграції європейських стандартів, розбудови правових механізмів кібербезпеки та впровадження електронної демократії. Цей етап став переломним у зв'язку з активізацією процесів євроінтеграції, підписанням Угоди про асоціацію з ЄС (2014 р.) та необхідністю забезпечити відповідність національного законодавства ключовим нормам і принципам права Європейського Союзу. Важливою віхою стало оновлення базового Закону України «Про інформацію» у 2011 році [27]. Його нова редакція суттєво розширила понятійний апарат, врегулювала класифікацію інформації за різними критеріями (відкрита, з обмеженим доступом, конфіденційна, службова, таємна тощо), закріпила гарантії реалізації конституційного права на інформацію. Закон також увів низку нових правових механізмів, спрямованих на гармонізацію із законодавством Ради Європи та ЄС. Того ж року був ухвалений Закон України «Про доступ до публічної інформації» [28], який став одним із ключових для забезпечення прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Закон закріпив принципи відкритості державної інформації, визначив порядок доступу громадян до офіційних документів та інформаційних ресурсів, встановив чіткі строки і процедури надання відповідей на запити. Його прийняття мало велике значення у процесі наближення України до європейських демократичних стандартів і сприяло розвитку громадського контролю.

Важливим напрямом правової еволюції стало вдосконалення механізмів захисту персональних даних.

Початковий Закон 2010 року [29] у процесі імплементації виявив низку колізій і суперечностей, що вимагали змін. У контексті підписання Угоди про асоціацію з ЄС і набрання чинності Загальним регламентом про захист даних (GDPR) у 2016–2018 рр., Україна внесла низку поправок до законодавства [30]. Це стосувалося уточнення понять «згода суб'єкта даних», «чутливі дані», «обробка даних», запровадження механізмів незалежного контролю за дотриманням правил обробки інформації. У результаті було розпочато поступове наближення до надбання спільноти (*acquis*) з ЄС у сфері приватності.

Події 2014 року, зокрема агресія Російської Федерації та кібератаки на інформаційні системи державних органів і об'єктів критичної інфраструктури, актуалізували проблему правового забезпечення кібербезпеки. Відповіддю на ці виклики стало ухвалення у 2017 році Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [31]. Закон визначив правові та організаційні засади функціонування національної системи кібербезпеки, встановив компетенції основних суб'єктів – Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Національної поліції, Збройних сил України. Він також увів поняття «кіберзагроза», «кіберінцидент», «кіберзахист», визначив завдання державної політики у сфері кібербезпеки, зокрема захист об'єктів критичної інфраструктури. У розвиток положень цього закону був прийнятий стратегічний документ – Стратегія кібербезпеки України (2016 р., оновлена у 2021 р.) [32], який визначив пріоритетні напрями політики: протидія кіберзлочинності, розвиток кібероборони, міжнародне співробітництво у сфері кіберзахисту. Завдяки цьому відбулося інституційне оформлення кібербезпечового сектору як невід'ємної складової національної безпеки України.

Паралельно з формуванням інфраструктури кіберзахисту в Україні активно розвивалася електронна демократія – система правових та організаційних механізмів, яка дозволила громадянам безпосередньо впливати на ухвалення рішень через цифрові технології. З 2015 року в Україні було запроваджено інститут електронних петицій як один із інструментів прямої демократії. Норми щодо цього інституту були закріплені у змінах до Закону України «Про звернення громадян» [33], що надало можливість громадянам подавати свої пропозиції до органів влади в електронній формі, а також зобов'язало ці органи розглядати петиції, які зібрали визначену кількість підписів.

Ще одним кроком стало впровадження політики відкритих даних. Урядова постанова 2015 року [34] передбачала створення Єдиного державного веб-порталу відкритих даних, який забезпечує доступ громадян до масивів публічної інформації у форматі відкритих даних. Це сприяло підвищенню прозорості державного управління, розвитку громадського контролю та стимулювало розвиток ІТ-ринку, зокрема створення стартапів на основі використання відкритих державних реєстрів.

Загалом, у 2010-х роках електронна демократія в Україні почала набувати реальних форм, інтегруючи європейські стандарти відкритості та прозорості у практику державного управління. Євроінтеграційний і цифровізаційний етап розвитку правових засад інформаційного суспільства в Україні 2010-тих років характеризується комплексністю та орієнтацією на європейські стандарти. Прийняття низки нормативно-правових актів заклали фундамент для інтеграції до

правового простору ЄС, вперше визначили національну систему кібербезпеки, розширили можливості громадянської участі та забезпечив новий рівень прозорості державного управління. У сукупності ці зміни свідчили про перехід України від етапу формального правового закріплення до якісної модернізації та цифрової трансформації, орієнтованої на інтеграцію в європейський простір і побудову демократичної, відкритої, безпечної інформаційної держави.

Початок 2020-х років ознаменувався якісними змінами у нормативно-правовій базі України у сфері цифровізації, що визначають сучасний вектор розвитку інформаційного суспільства. Центральне місце серед цих нововведень посідає Закон України «Про електронні комунікації» (2020 р.) [35]. Він прийшов на зміну застарілому Закону «Про телекомунікації» (2003 р.) і запровадив європейську модель регулювання електронних комунікацій відповідно до Директив ЄС. Закон встановив принципи функціонування ринку електронних комунікацій, правила доступу операторів до інфраструктури, гарантії для споживачів послуг, а також механізми державного регулювання та контролю. Важливим елементом сучасної цифрової екосистеми став Закон України «Про електронні довірчі послуги» (2017 р.) [36], який у 2020–2022 рр. був доповнений новими положеннями щодо вдосконалення використання електронного підпису, печаток, часових міток та засобів автентифікації. Ці зміни створили умови для широкого застосування електронних сервісів, зокрема мобільного додатку «Дія», який став символом політики «Держава у смартфоні». Новим напрямом стало формування законодавчих засад просторової інформації. Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» (2020 р.) [37] унормував правила збору, обробки, використання та поширення геопросторових даних, що має важливе значення для розвитку цифрової економіки, містобудування, екологічного моніторингу та оборони. Крім того, у 2020-х роках розпочалася розробка проектів нормативних актів у сферах штучного інтелекту, цифрової ідентифікації та мобільних застосунків. Міністерство цифрової трансформації України виступило ініціатором створення законодавчих умов для правового регулювання використання технологій AI, забезпечення електронної ідентифікації громадян відповідно до стандартів eIDAS, а також нормативного закріплення статусу додатку «Дія» як інтеграційної платформи державних послуг [38]. Це відображає загальносвітову тенденцію переходу від інституційних засад до регулювання нових цифрових феноменів.

Правове забезпечення сучасного етапу цифрової трансформації тісно пов'язане зі стратегічним плануванням. Ще у 2018 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки [39], яка заклала основи переходу до цифрової моделі господарювання, розвитку електронних сервісів та створення умов для впровадження інновацій. Продовженням цієї лінії стала Стратегія цифрової трансформації (2021 р.) [40], яка визначила ключові напрями державної політики: розвиток цифрових інфраструктур, формування електронних реєстрів і платформ, цифровізація публічних послуг, розвиток цифрових компетентностей населення, а також інтеграція у європейський цифровий простір. У рамках цієї стратегії запроваджено масштабні ініціативи, серед яких – розширення функціоналу «Дії», електронні виборчі технології, розвиток цифрової освіти. Важливо, що стратегічні документи України

передбачають створення умов для цифрової інклюзії, тобто забезпечення рівного доступу громадян до цифрових сервісів незалежно від віку, місця проживання чи соціального статусу. Це відображає прагнення до демократизації інформаційного суспільства у нових технологічних умовах. Крім того, сучасний етап розвитку інформаційного суспільства в Україні неможливо розглядати поза контекстом євроінтеграції. Однією з головних цілей державної політики є гармонізація національного законодавства з правом ЄС, зокрема із прийнятими у 2020–2022 рр. Digital Services Act (DSA) та Digital Markets Act (DMA) [41]. Ці документи Європейського Союзу формують нові стандарти для цифрових платформ, послуг і ринків, зосереджуючись на питаннях конкуренції, захисту користувачів, прозорості алгоритмів та відповідальності онлайн-посередників. Україна, в межах Угоди про асоціацію та у контексті набуття статусу кандидата на членство в ЄС (2022 р.), взяла на себе зобов'язання імплементувати ключові норми DSA і DMA у національне законодавство. Це означає необхідність не лише адаптації правових механізмів у сфері цифрових ринків і послуг, але й інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС та синхронізації розвитку власних цифрових інституцій (зокрема системи «Дія») з європейськими стандартами інтероперабельності, захисту персональних даних, електронної ідентифікації та довірчих послуг.

Обговорення. 1. В цілому погоджуючись зі значенням інформатизаційних процесів в Україні як передумови зміцнення демократичності, відкритості та конкурентоспроможності держави у глобалізованому світі, слід означити проблеми та перспективи розвитку нормативно-правового забезпечення інформатизації. Протягом трьох десятиліть незалежності Україна здійснила значні кроки у напрямі формування правової бази інформаційного суспільства, однак сучасний стан нормативно-правового регулювання інформатизації залишається фрагментарним і суперечливим. Прийняття численних спеціальних законів («Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про електронні довірчі послуги», «Про електронні комунікації» тощо) створило багатовимірну та багатошарову систему регуляторних норм [42], але відсутність їх комплексної узгодженості призводить до правових колізій. Зокрема, на практиці виникають труднощі із застосуванням норм про захист персональних даних, які одночасно регулюються національним законом 2010 р. та вимогами Загального регламенту ЄС про захист даних (GDPR), що став орієнтиром для української правотворчості. Подібні суперечності виявляються також у сфері кібербезпеки, де стратегічні документи та окремі закони не завжди корелюють між собою, утворюючи прогалини у практичній імплементації. Ще однією проблемою є надмірна кількість підзаконних актів, які регулюють специфічні сфери (електронний документообіг, діяльність реєстрів, автентифікаційні процедури тощо), але не інтегровані у єдиний нормативний масив. У результаті суб'єкти інформаційних відносин часто змушені діяти в умовах неоднозначного правового поля, що знижує передбачуваність і стабільність правозастосування. Загалом, ключовим викликом сучасного етапу є систематизація та уніфікація законодавства, усунення дублювань і колізій, формування чіткої ієрархії нормативно-правових актів у сфері інформатизації.

2. Становлення цифрової економіки актуалізує появу нових феноменів, які не мають належного правового врегулювання в Україні. Передусім це

штучний інтелект (ШІ), використання якого ставить низку питань: визначення правового статусу автономних систем, відповідальності за шкоду, заподіяну алгоритмами, захисту прав інтелектуальної власності на продукти, створені ШІ, а також забезпечення етичних стандартів використання технологій. Другою площиною є правове регулювання Big Data, що передбачає не лише технічні, а й юридичні аспекти: порядок збору, зберігання та обробки масивів даних, забезпечення конфіденційності, захисту від зловживань та монополізації. В Україні поки що немає системного закону, який би визначав правила роботи з великими даними, хоча вони дедалі частіше використовуються у банківській, медичній, транспортній та інших сферах. Окремим напрямом є використання блокчейн-технологій, зокрема у фінансовій та адміністративній сферах. Незважаючи на те, що з 2021 р. в Україні діє Закон «Про віртуальні активи», він ще не створив цілісного правового середовища для розвитку блокчейну. Неврегульованими залишаються питання юридичної сили «смарт-контрактів», забезпечення кіберстійкості децентралізованих систем, оподаткування та контролю трансакцій у блокчейн-мережах. Загалом, виклики ШІ, Big Data та блокчейну вимагають від українських законодавців не лише адаптації до міжнародних стандартів, а й створення нових правових механізмів, здатних забезпечити баланс між інноваціями, безпекою та захистом прав людини.

3. Вирішення зазначених проблем дедалі частіше пов'язується у наукових і практичних колах із необхідністю розробки комплексного кодифікованого акту – умовного «Кодексу інформаційного суспільства». Його прийняття дозволило б: а) систематизувати існуючі норми у сфері інформаційних відносин, усунувши дублювання та суперечності; б) закріпити єдину термінологічну базу для інформаційного, телекомунікаційного, цифрового та кібернетичного законодавства; в) інтегрувати національні стандарти з європейськими правовими актами (GDPR, DSA, DMA, eIDAS); г) забезпечити комплексне регулювання новітніх цифрових технологій (штучний інтелект, блокчейн, великі дані, квантові обчислення). Створення такого Кодексу могло б стати результатом багаторівневого наукового і практичного діалогу між державними органами, науковими установами, бізнесом та громадянським суспільством.

Його ухвалення забезпечило б стабільність правового регулювання, підвищило б інвестиційну привабливість України та сприяло б її швидкій інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС.

Висновки. Таким чином, у ході дослідження простежено еволюцію законодавчого забезпечення інформатизації в Україні від початкових кроків 1990-х років до сучасного етапу цифрової трансформації. Встановлено, що протягом трьох десятиліть національна правова база пройшла кілька етапів розвитку: від закріплення базових засад інформаційних відносин та формування Національної програми інформатизації до впровадження європейських стандартів прозорості, захисту персональних даних і кібербезпеки, а нині – до комплексної політики цифрової трансформації. Аналіз показав, що:

- 1990-ті роки заклали фундамент правового регулювання інформаційної сфери, але характеризувалися фрагментарністю та відсутністю системної концепції.
- 2000-ті роки стали етапом інституційного оформлення електронного документообігу, електронного підпису, телекомунікацій та захисту персональних даних.
- 2010-ті роки позначилися адаптацією до європейських стандартів, розвитком механізмів доступу до публічної інформації, кібербезпеки та електронної демократії.

- 2020-ті роки визначаються масштабною цифровою трансформацією в межах політики «Держава у смартфоні», впровадженням стратегій цифрової економіки та гармонізацією з цифровим правом ЄС.

Разом із тим, попри значні досягнення, сучасне правове поле України у сфері інформатизації має низку проблем: несистемність, наявність колізій між окремими актами, відставання від темпів розвитку технологій (штучний інтелект, Big Data, блокчейн). Це актуалізує потребу в кодифікації – створенні єдиного «Кодексу інформаційного суспільства» чи уніфікованої законодавчої бази, яка б забезпечила комплексність регулювання та узгодженість з *acquis* ЄС.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у поглибленому аналізі впливу новітніх цифрових технологій на правове регулювання, дослідженні міжнародних стандартів у сфері штучного інтелекту й кібербезпеки та розробці моделей інтеграції українського законодавства в європейський цифровий простір.

Список використаних джерел

1. Арістова І. В., Ткаченко В. В. Інформаційне законодавство України: проблеми адаптації до міжнародних правових стандартів : монографія. Київ : Редакційно-видавничий центр НУБіП України, 2015. 185 с.
2. Брижко В. М. Інформаційне суспільство: Дефініції: людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція. В. М. Брижко, О. М. Гальченко, В. С. Цимбалюк, О. А. Орехов, А. М. Чорнобров. Київ : Інтеграл, 2002. 219 с.
3. Кохановська О. В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2006. 531 с.
4. Цимбалюк В. С. Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства : монографія. Київ : Освіта України, 2011. 426 с.
5. Шевчук О., Кузь Т. Правове забезпечення інформаційної безпеки процесу надання електронних адміністративних послуг. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. 1 (25). <https://doi.org/10.35774/app2021.01.059>
6. Різняк Р. Я. Розвиток інформатики та інформаційних технологій у вищих навчальних закладах України у другій половині XX – на початку XXI століття : монографія / заг. ред. В. М. Орлика. Кіровоград, Видавництво «Код», 2014. 436 с.
7. Гончаренко С. В. Права людини інформаційної доби. *Вісник Академії адвокатури України*. 2006. № 5. С. 5–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2006_5_3
8. Панасюк В. М. Інформатизація та цифровізація: тенденції та напрями розвитку в Україні. *Інтелект XXI*. 2020. № 1. С. 160–165. <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-1.29>
9. Швець М. Системна інформатизація в правовій сфері. *Правова інформатика*. 2003. № 1. С. 5–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2003_1_4
10. Бурба О. І. Організація науково-технічної експертизи в Україні. *Науково-технічна інформація*. 2015. № 3. С. 12–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTI_2015_3_4

11. Ефективна публічна адміністрація (довідник для міністрів). Автори-упорядники: І. Коліушко, В. Тимошук. Київ, 2006. 32 с.
12. Похиленко І. С. Правове регулювання захисту персональних даних. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. Національний авіаційний університет. Київ, 2023. №4. С. 94–99. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.69.18322>
13. Балануца О. О. Адаптація законодавства України до права ЄС як складова сучасного правотворення в Україні: сучасний стан та виклики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 12. С. 656–659. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/153>
14. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції. Київ : КНТ, 2006. 280 с.
15. Карчевський М. В. Злочини в сфері використання комп'ютерної техніки. Київ : Атіка, 2010. 168 с.
16. Електронне урядування та електронна демократія / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Київ, 2019. 64 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/3683>
17. Попова Н. О. Міжнародно-правове регулювання штучного інтелекту: сучасний стан та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/105>
18. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
19. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 р. № 3322-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 33. Ст. 345.
20. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. Ст. 286.
21. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27–28. Ст. 181.
22. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.
23. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 276.
24. Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 12. Ст. 155.
25. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.
26. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108). Strasbourg, 28.I.1981. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/1680078b37>
27. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. (в ред. від 13.01.2011 р. № 2938-VI). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 313.
28. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
29. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.
30. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту персональних даних : Закон України від 03.07.2013 р. № 383-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 14. Ст. 257.
31. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 403.
32. Прорішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента України від 15.03.2016 р. № 96/2016. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836>
33. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. (зі змінами від 2015 р. щодо електронних петицій). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>
34. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-п#Text>
35. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 р. № 1089-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 9. Ст. 72.
36. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII (зі змінами 2020–2022 рр.). *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45. Ст. 400.
37. Про національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України від 13.04.2020 р. № 554-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 29. Ст. 226.
38. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційні документи та законодавчі ініціативи (2020–2023 рр.). URL: <https://thedigital.gov.ua>
39. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМ України від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-р#Text>
40. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМ України від 17.11.2021 р. № 1467-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-р#Text>
41. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act) and Regulation (EU) 2022/1925 on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act). URL: <https://prightner.com/digital-governance/eu-dsa/>

42. Ліпкан В. А. Правові засади розвитку інформаційного суспільства в Україні : монографія. В. А. Ліпкан, І. М. Сопілко, В. О. Кір'ян. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2015. 664 с. ISBN 978-966-2439-52-6

References

1. Aristova, I. V., & Tkachenko, V. V. (2015). *Informatsiine zakonodavstvo Ukrainy: problemy adaptatsii do mizhnarodnykh pravovykh standartiv : monohrafiia* [Information legislation of Ukraine: Problems of adaptation to international legal standards : monograph]. Kyiv, Editorial and Publishing Center of NUBiP of Ukraine. 185 p. [in Ukrainian].
2. Bryzhko, V. M., Halchenko, O. M., Tsybaliuk, V. S., Orekhov, O. A., & Chornobrov, A. M. (2002). *Informatsiine suspilstvo: definitsii: liudyna, yii prava, informatsiia, informatyka, informatyzatsiia, telekomunikatsii, intelektualna vlasnist, litsenzuvannia, sertyfikatsiia, ekonomika, rynok, yurysprudentsiia* [Information society: Definitions: Person, human rights, information, informatics, informatization, telecommunications, intellectual property, licensing, certification, economics, market, jurisprudence]. Kyiv, Integral, 2002. 219 p. [in Ukrainian].
3. Kokhanovska, O. V. (2006). Tsyvilno-pravovi problemy informatsiinykh vidnosyn v Ukraini [Civil Law Problems of Information Relations in Ukraine]. *Doctor's thesis*. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Kyiv, 531 p. [in Ukrainian].
4. Tsybaliuk, V. S. (2011). *Informatsiine pravo: kontseptualni polozhennia do kodyfikatsii informatsiinoho zakonodavstva : monohrafiia* [Information Law: Conceptual Provisions for the Codification of Information Legislation : Monograph]. Kyiv, Osvita Ukrainy, 426 p. [in Ukrainian].
5. Shevchuk, O., & Kuz, T. (2021). Pravove zabezpechennia informatsiinoi bezpeky protsesu nadannia elektronnykh administratyvnykh posluh [Legal Support for Information Security of the Provision of Electronic Administrative Services]. *Aktualni problemy pravoznavstva – Actual Problems of Jurisprudence*. 1 (25). DOI: <https://doi.org/10.35774/app2021.01.059> [in Ukrainian].
6. Rizhniak, R. Ya. (2014). *Rozvytok informatyky ta informatsiinykh tekhnolohii u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy u druhii polovyni XX – na pochatku XXI stolittia: monohrafiia* [Development of Informatics and Information Technologies in Higher Educational Institutions of Ukraine in the Second Half of the 20th – Early 21st Century: Monograph]. Ed. by V. M. Orlyk. Kirovohrad, Kod Publishing House, 436 p. [in Ukrainian].
7. Honcharenko, S. V. (2006). Prava liudyny informatsiinoi doby [Human rights in the information age]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy – Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*. 5. 5–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vaau_2006_5_3 [in Ukrainian].
8. Panasiuk, V. M. (2020). Informatyzatsiia ta tsyfrovizatsiia: tendentsii ta napriamy rozvytku v Ukraini [Informatization and Digitalization: Trends and Directions of Development in Ukraine]. *Intellect XXI*, 1, pp. 160–165. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-1.29> [in Ukrainian].
9. Shvets, M. (2003). Systemna informatyzatsiia v pravovii sferi [System Informatization in the Legal Sphere]. *Pravova informatyka – Legal Informatics*. No. 1, pp. 5–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2003_1_4 [in Ukrainian].
10. Burba, O. I. (2015). Orhanizatsiia naukovo-tekhnichnoi ekspertyzy v Ukraini [Organization of scientific and technical expertise in Ukraine]. *Naukovo-tekhnichna informatsiia – Scientific and Technical Information*. 3. 12–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NTI_2015_3_4 [in Ukrainian].
11. Efektyvna publiczna administratsiia (dovidnyk dlia ministriv) (2006). [Effective Public Administration (Handbook for Ministers)]. Avtory-uporiadnyky: I. Koliushko, V. Tymoshchuk. Kyiv. 32 p. [in Ukrainian].
12. Pokhilenko, I. S. (2023). Pravove rehuliuвання zakhystu personalnykh danykh [Legal Regulation of Personal Data Protection]. *Iurydychnyi visnyk “Povitriane i kosmichne pravo” – Law Journal “Air and Space Law”*. National Aviation University. Kyiv, No. 4, pp. 94–99. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.69.18322> [in Ukrainian].
13. Balanutsa, O. O. (2024). Adaptatsiia zakonodavstva Ukrainy do prava YeS yak skladova suchasnoho pravotvorennia v Ukraini: suchasnyi stan ta vyklyky [Adaptation of Ukrainian legislation to EU law as a component of modern law-making in Ukraine: Current state and challenges]. *Iurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*. 12, 656–659. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/153> [in Ukrainian].
14. Lipkan, V. A., Maksymenko, Yu. Ye., & Zhelikhovskiy, V. M. (2006). *Informatsiina bezpeka Ukrainy v umovakh yevrointegratsii* [Information Security of Ukraine in the Context of European Integration]. Kyiv : KNT, 280 p. [in Ukrainian].
15. Karchevskiy, M. V. (2010). *Zlochyny v sferi vykorystannia kompiuternoï tekhniki* [Crimes in the Field of Computer Technology Use]. Kyiv : Atika, 168 p. [in Ukrainian].
16. *Elektronne uriaduvannia ta elektronna demokratiia* (2019). [E-Government and E-Democracy]. Za zah. red. A. I. Semenchenka, V. M. Dreshpaka. Kyiv. 64 p. (Kyiv). URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/3683> [in Ukrainian].
17. Popova, N. O. (2024). Mizhnarodno-pravove rehuliuвання shtuchnoho intelektu: suchasnyi stan ta perspektyvy [International Legal Regulation of Artificial Intelligence: Current State and Prospects]. *Iurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*. No. 4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/105> [in Ukrainian].
18. Zakon Ukrainy “Pro informatsiiu” vid 02.10.1992 № 2657-XII [Law of Ukraine “On Information” of October 2, 1992, No. 2657-XII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1992, No. 48, art. 650. [in Ukrainian].
19. Zakon Ukrainy “Pro naukovo-tekhnichnu informatsiiu” vid 25.06.1993 № 3322-XII [Law of Ukraine “On Scientific and Technical Information” of June 25, 1993, No. 3322-XII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1993, No. 33, art. 345. [in Ukrainian].
20. Zakon Ukrainy “Pro zakhyst informatsii v avtomatyzovanykh systemakh” vid 05.07.1994 № 80/94-VR [Law of Ukraine “On Information Protection in Automated Systems” of July 5, 1994, No. 80/94-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1994, No. 31, art. 286. [in Ukrainian].

21. Закон України “Pro Natsionalnu prohramu informatyzatsii” vid 04.02.1998 № 74/98-VR [Law of Ukraine “On the National Informatization Program” of February 4, 1998, No. 74/98-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1998, No. 27–28, art. 181. [in Ukrainian].
22. Закон України “Pro elektronni dokumenty ta elektronnyi dokumentoobih” vid 22.05.2003 № 851-IV [Law of Ukraine “On Electronic Documents and Electronic Document Flow” of May 22, 2003, No. 851-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2003, No. 36, art. 275. [in Ukrainian].
23. Закон України “Pro elektronnyi tsyfrovyy pidpys” vid 22.05.2003 № 852-IV [Law of Ukraine “On Electronic Digital Signature” of May 22, 2003, No. 852-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2003, No. 36, art. 276. [in Ukrainian].
24. Закон України “Pro telekomunikatsii” vid 18.11.2003 № 1280-IV [Law of Ukraine “On Telecommunications” of November 18, 2003, No. 1280-IV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2004, No. 12, art. 155. [in Ukrainian].
25. Закон України “Pro zakhyst personalnykh danykh” vid 01.06.2010 № 2297-VI [Law of Ukraine “On Personal Data Protection” of June 1, 2010, No. 2297-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2010, No. 34, art. 481. [in Ukrainian].
26. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108). Strasbourg, 28.I.1981. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/1680078b37> [in English].
27. Закон України “Pro informatsiiu” vid 02.10.1992 (v redaktsii vid 13.01.2011 № 2938-VI) [Law of Ukraine “On Information” of October 2, 1992 (as amended on January 13, 2011, No. 2938-VI)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2011, No. 32, art. 313. [in Ukrainian].
28. Закон України “Pro dostup do publichnoi informatsii” vid 13.01.2011 № 2939-VI [Law of Ukraine “On Access to Public Information” of January 13, 2011, No. 2939-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2011, No. 32, art. 314. [in Ukrainian].
29. Закон України “Pro zakhyst personalnykh danykh” vid 01.06.2010 № 2297-VI [Law of Ukraine “On Personal Data Protection” of June 1, 2010, No. 2297-VI]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2010, No. 34, art. 481. [in Ukrainian].
30. Закон України “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zakhystu personalnykh danykh” vid 03.07.2013 № 383-VII [Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Personal Data Protection” of July 3, 2013, No. 383-VII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2014, No. 14, art. 257. [in Ukrainian].
31. Закон України “Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy” vid 05.10.2017 № 2163-VIII [Law of Ukraine “On the Basic Principles of Cybersecurity in Ukraine” of October 5, 2017, No. 2163-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2017, No. 45, art. 403. [in Ukrainian].
32. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 15.03.2016 № 96/2016 “Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 27 sichnia 2016 roku “Pro Stratehiiu kiberbezpeky Ukrainy”” [Decree of the President of Ukraine of March 15, 2016, No. 96/2016 “On the Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of January 27, 2016 ‘On the Cybersecurity Strategy of Ukraine’”]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836> [in Ukrainian].
33. Закон України “Pro zvernennia hromadian” vid 02.10.1996 (zi zminamy vid 2015 r. shchodo elektronnykh petytsii) [Law of Ukraine “On Citizens’ Appeals” of October 2, 1996 (with 2015 amendments regarding electronic petitions)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-bp#Text> [in Ukrainian].
34. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.10.2015 № 835 “Pro zatverdzhennia Polozhennia pro nabory danykh, yaki pidliahaiut opryliudnenniu u formi vidkrytykh danykh” [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 21, 2015, No. 835 “On Approval of the Regulation on Data Sets to be Published as Open Data”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-p#Text> [in Ukrainian].
35. Закон України “Pro elektronni komunikatsii” vid 16.12.2020 № 1089-IX [Law of Ukraine “On Electronic Communications” of December 16, 2020, No. 1089-IX]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2021, No. 9, art. 72. [in Ukrainian].
36. Закон України “Pro elektronni dovirchi posluhy” vid 05.10.2017 № 2155-VIII (zi zminamy 2020–2022 rr.) [Law of Ukraine “On Electronic Trust Services” of October 5, 2017, No. 2155-VIII (with amendments of 2020–2022)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2017, No. 45, art. 400. [in Ukrainian].
37. Закон України “Pro natsionalnu infrastrukturu heoprosorovykh danykh” vid 13.04.2020 № 554-IX [Law of Ukraine “On the National Geospatial Data Infrastructure” of April 13, 2020, No. 554-IX]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2020, No. 29, art. 226. [in Ukrainian].
38. Ministerstvo tsyfrovoi transformatsii Ukrainy. Ofitsiini dokumenty ta zakonodavchi initsiatyvy (2020–2023 rr.) [Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Official Documents and Legislative Initiatives (2020–2023)]. URL: <https://thedigital.gov.ua> [in Ukrainian].
39. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.01.2018 № 67-r “Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018–2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii” [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of January 17, 2018, No. 67-r “On Approval of the Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018–2020 and Approval of the Action Plan for its Implementation”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text> [in Ukrainian].
40. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.11.2021 № 1467-r “Pro skhvalennia Stratehii zdiisnennia tsyfrovoho rozvytku, tsyfrovyykh transformatsii i tsyfrovizatsii systemy upravlinnia derzhavnymy finansamy na period do 2030 roku ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii” [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 17, 2021,

No. 1467-r “On Approval of the Strategy for Digital Development, Digital Transformations and Digitalization of the Public Finance Management System until 2030 and Approval of the Action Plan for its Implementation”]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-p#Text> [in Ukrainian].

41. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act) and Regulation (EU) 2022/1925 on contestable and fair markets in the digital sector (Digital Markets Act). URL: <https://prightner.com/digital-governance/eu-dsa/> [in English].

42. Lipkan, V. A., Sopilko, I. M., & Kirian, V. O. (2015). *Pravovi zasady rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini : monohrafiia [Legal Principles of the Development of the Information Society in Ukraine: Monograph]*. Kyiv, FOP O.S. Lipkan, 664 p. ISBN 978-966-2439-52-6. [in Ukrainian].

Pasichnyk Nataliia,

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Senior Research Fellow of the Secretariat of the Academic Council
(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0923-9486>

Rizhniak Renat,

Doctor of Historical Sciences, Professor,
Honored Worker of Education of Ukraine
Head of the Department of General Legal Disciplines
(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1977-9048>

EVOLUTION OF LEGAL SUPPORT FOR INFORMATIZATION IN UKRAINE (1990S–2020S)

The article examines the evolution of legal support for informatization in Ukraine over three decades (1990s–2020s). Based on historical-legal, comparative-legal, and systemic approaches, four key stages of the development of the legal foundations of the information society are identified. The first stage (1990s) laid the basic legal framework for regulating information relations through the adoption of the Laws “On Information” (1992), “On Scientific and Technical Information” (1993), “On Information Protection in Automated Systems” (1994), and “On the National Informatization Program” (1998). The second stage (2000s) was characterized by institutional development and gradual systematization of legislation, including the regulation of electronic documents, digital signatures, telecommunications, and personal data protection, which created prerequisites for e-government. The third stage (2010s) reflected Ukraine’s European integration course and adaptation to EU standards, marked by the updated Law “On Information” (2011), the Law “On Access to Public Information” (2011), amendments to the Law “On Personal Data Protection” in line with GDPR, and the Law “On the Basic Principles of Cybersecurity” (2017). At the same time, instruments of e-democracy such as e-petitions and open data were introduced. The fourth stage (2020s) is associated with large-scale digital transformation within the “State in a Smartphone” policy, the adoption of the Law “On Electronic Communications” (2020), the Law “On the National Geospatial Data Infrastructure” (2020), the modernization of the legal framework for trusted services, as well as the development of digital identification and mobile services (Diia). The article emphasizes existing challenges: fragmentation and inconsistencies of the current legal framework, and insufficient regulation of artificial intelligence, Big Data, and blockchain. It substantiates the need for codification in the form of an “Information Society Code” to unify legislation and ensure harmonization with the EU acquis, particularly the Digital Services Act and Digital Markets Act.

Key words: informatization, information society, information law, digital transformation, access to information, cybersecurity, personal data, European integration.

Надіслано до редколегії 30.05.2025